

شماره: ۷۰/۹۱۹.۹
تاریخ: ۹۴/۱۱/۲۶
پوست:

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی

سازمان مرکزی

بخشنامه به رئیسان واحدهای مراکز استان (دبیران هیأت‌های امنای استان‌ها)، واحدهای جامع مستقل، رئیسان واحدها، مراکز آموزشی و سازمان سما دانشگاه آزاد اسلامی
موضوع: آیین‌نامه چگونگی تشکیل و فعالیت واحدهای پژوهشی در واحدهای دانشگاهی
معاونت پژوهش و فناوری

با توجه به نقش مهم واحدهای پژوهشی برای تحقق رسالت دانشگاه در توسعه نظام علم و فناوری کشور، گسترش مرزهای دانش و تبدیل دانش به ثروت، آیین‌نامه "چگونگی تشکیل و فعالیت واحدهای پژوهشی در واحدهای دانشگاهی" شامل ۱۶ ماده و ۱۰ تبصره که در تاریخ ۹۴/۱۱/۱۷ به تأیید رئیس دانشگاه رسید برای اجرا ابلاغ می‌شود و مسئولیت حسن اجرای آن بر عهده دبیران هیأت امنای استانی و رئیسان واحدهای دانشگاهی است.

با آرزوی توفیق الهی

ابراهیم اشعانی فراهانی

معاون پژوهش و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی

آیین‌نامه چگونگی تشکیل و فعالیت واحدهای پژوهشی در واحدهای دانشگاهی

مقدمه

واحدهای پژوهشی نقش مهمی برای تحقق رسالت دانشگاه در توسعه نظام علم و فناوری کشور، گسترش مرزهای دانش، مشارکت در تولید علم و تبدیل نتایج آن به فناوری‌های پیشرفته، تولید محصول و ارائه خدمات مفید برای بهزیستی مردم و شکوفایی اقتصادی کشور ایفا می‌کنند. از این رو، برای افزایش کارایی همه جانبه در انجام مأموریت‌ها و تعامل سازنده این واحدها با سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی، این آیین‌نامه تنظیم شده است.

ماده ۱. تعاریف

- ۱-۱. دانشگاه: منظور از "دانشگاه" در این آیین‌نامه، دانشگاه آزاد اسلامی است.
- ۱-۲. معاونت دانشگاه: منظور از "معاونت دانشگاه" در این آیین‌نامه، معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی است.
- ۱-۳. دبیر هیات امنا: منظور از "دبیر هیات امنا" در این آیین‌نامه، دبیر هیات امنا و رئیس دانشگاه آزاد اسلامی استان است.
- ۱-۴. واحد پژوهشی: منظور از "واحد پژوهشی"، یکی از انواع واحدهای پژوهشی شامل گروه پژوهشی، مرکز پژوهشی، پژوهشکده و موسسه پژوهشی است.

ماده ۲. اهداف

- مهم‌ترین هدف تشکیل واحد پژوهشی بالابردن کیفیت فعالیت‌های پژوهشی تخصصی، درآمدزایی و پاسخگویی به نیازهای اساسی کشور با اهداف فرعی زیر است:
- ۱-۲. جهت‌دهی به ساختارها و فعالیت‌های پژوهشی هدفمند در زمینه‌های تخصصی برای گسترش مرزهای دانش (پژوهش بنیادی) و تبدیل آن به محصول و خدمت مفید به جامعه (پژوهش کاربردی مأموریت‌گرا و جامعه محور)؛
  - ۲-۲. انجام پژوهش‌های بنیادی و کاربردی با تاکید بر توسعه فرهنگ و تمدن ایران اسلامی، فناوری‌های نوین، موضوع‌های میان رشته‌ای (چندرشته‌ای) با اولویت‌های ملی و بازتاب بین‌المللی و طرح‌های کلان ملی و بین‌المللی؛
  - ۲-۳. تقویت، گسترش و پیوند دانشگاه با صنعت، جامعه و دولت (تعهد اجتماعی)؛
  - ۲-۴. بسترسازی مناسب برای تشکیل قطب‌های علمی، نهادینه شدن کارجمعی و هم‌افزایی، تبدیل دانش به کاربرد و تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی.

ماده ۳. انواع واحد پژوهشی بر اساس مأموریت

- واحد پژوهشی بر اساس نوع مأموریت به دو دسته تقسیم می‌شوند:
- ۱-۳. واحد پژوهشی عرضه محور: واحدهایی هستند که بنا به ضرورت خاص با مأموریت ویژه متناسب با اولویت‌های توسعه فناوری و فرهنگی کشور تاسیس می‌شوند.
  - ۲-۳. واحد پژوهشی تقاضا محور: واحدهایی هستند که به منظور رفع نیازهای پژوهشی دستگاه‌های اجرایی، نهادها و موسسه‌های عمومی یا غیردولتی، از طریق عقد تفاهم‌نامه یا قرارداد بین واحد دانشگاهی و متقاضی به صورت مشارکتی ایجاد می‌شود.

ماده ۴- قلمرو فعالیت‌های واحد پژوهشی

واحدهای پژوهشی در چارچوب برنامه‌های مصوب با رعایت آیین نامه‌ها و مقررات دانشگاه می‌تواند در زمینه‌های زیر فعالیت کنند:

- ۴-۱. انجام پژوهش‌های بنیادی اصیل و کاربردی ماموریت‌گرا و جامعه محور با تاکید بر فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی، فناوری‌های نوین و موضوع‌های بین رشته‌ای؛
- ۴-۲. گسترش مرزهای دانش و فرهنگ نوآوری و کارآفرینی، خلق دانش فنی، بررسی و پایش تحولات علمی و فرایند تبدیل علم به ثروت از طریق:

(الف) تولید مقاله‌های علمی- پژوهشی در مرزهای دانش و انتشار آن‌ها؛

(ب) خلق آثار بدیع و ارزنده فرهنگی و هنری در تراز ملی و بین‌المللی؛

(ج) ارائه نظریه‌ها و راه‌حل‌های علمی برای رفع معضلات و مشکلات اساسی کشور؛

(د) ثبت اختراع و تولید دانش فنی؛

(ه) تصنیف و تألیف کتاب‌های تخصصی؛

(و) توسعه نرم‌افزارهای تخصصی.

- ۴-۳. ارتباط مؤثر و هدفمند با دستگاه‌های اجرایی، نهادهای عمومی، سازمان‌های مردم نهاد و مؤسسه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی از طریق:

(الف) شناسایی نیازها و چالش‌های پیش‌رو؛

(ب) اجرای طرح‌های پژوهشی برای پاسخگویی به نیازهای جامعه (تولید دانش فنی، محصول و ارائه خدمات)؛

(ج) ارائه خدمات مشاوره‌ای، آموزشی به سازمان‌های اجرایی؛

تبصره. در واحدهای دارای واحد پژوهشی، طرح‌های پژوهشی برون دانشگاهی که مرتبط با فعالیت واحد پژوهشی هستند مشمول این آیین نامه بوده و در واحد پژوهشی انجام می‌شوند.

- (د) برگزاری همایش‌های معتبر ملی و بین‌المللی، کارگاه‌های آموزشی و دوره‌های تخصصی با همکاری استادان و پژوهشگران برجسته داخل و خارج از کشور؛

(ه) مشارکت در اجرای پروژه‌های پژوهشی و پی‌ریزی پژوهش‌های پیشرفته با همکاری مراکز علمی داخل و خارج از کشور؛

(و) همکاری با واحدهای فن‌آور، مراکز رشد و شرکت‌های دانش بنیان؛

(ی) ایجاد بستر مناسب برای تشکیل و فعالیت قطب‌های علمی.

- ۴-۴. هدفمند ساختن موضوع رساله‌ها و پایان‌نامه‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی با تاکید بر دوره‌های دکتری پژوهش محور؛

۴-۵. تربیت دانش‌پژوهان نخبه در دوره پسادکتری؛

۴-۶. درآمدزایی واحد پژوهشی بر اساس برنامه راهبردی ارائه شده.

ماده ۵. شرایط و ویژگی‌های لازم برای تاسیس واحد پژوهشی

واحدهای دانشگاهی می‌توانند در هر یک از گروه‌های آموزشی (فنی‌مهندسی، علوم پایه، کشاورزی و دامپزشکی، علوم انسانی، هنر و معماری، پزشکی) با ارائه برنامه جامع به همراه راهبردها و راهکارهای اجرایی در زمینه تخصصی مربوط و داشتن شرایط زیر، برای تاسیس واحد پژوهشی اقدام کنند:

۱-۵. واحدهایی با درجه بسیار بزرگ و جامع که دارای دوره‌های تحصیلات تکمیلی در زمینه فعالیت واحد پژوهشی هستند؛
۲-۵. معرفی حداقل ۵ پژوهشگر از میان اعضای هیات علمی تمام وقت واحد با مرتبه علمی استادیار به بالا که از این تعداد باید یک تن به عنوان پژوهشگر شاخص معرفی شوند؛
تبصره ۱. از این تعداد ۱ تن می‌تواند با مرتبه علمی مربی و دانشجوی دکتری در رشته مربوط به موضوع فعالیت واحد پژوهشی باشد.

۳-۵. پژوهشگر شاخص باید حداقل سه طرح پژوهشی پایان یافته و سه دستاورد پژوهشی (شامل اختراع، اکتشاف یا دارای خلق اثر بدیع فرهنگی و هنری دارای تاییدیه از مراجع ذی صلاح یا مقاله علمی - پژوهشی چاپ شده در نشریات معتبر) در زمینه فعالیت واحد پژوهشی داشته باشد.

۴-۵. ارائه یک طرح پژوهشی پایان یافته و حداقل دو دستاورد پژوهشی شامل (شامل اختراع، اکتشاف یا خلق اثر بدیع فرهنگی و هنری دارای تاییدیه از مراجع ذی صلاح یا مقاله علمی - پژوهشی چاپ شده در نشریات معتبر) برای سایر پژوهشگران الزامی است.

۵-۵. واحد پژوهشی مصوب در صورت نیاز می‌تواند از اعضای هیات علمی تمام وقت با مرتبه علمی دانشیار به بالا سایر واحدهای دانشگاهی، دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی و پژوهشی مورد تایید وزارتین استفاده کنند.
۶-۵. واحدهای پژوهشی می‌تواند از کارشناسان مازاد بر نیاز بخش‌های مختلف واحد دانشگاهی، برای تامین نیروی مورد نیاز خود استفاده کند.

۷-۵. داشتن فضای فیزیکی استاندارد مشتمل بر زمین و بنای مورد نیاز؛

۸-۵. واحد دانشگاهی باید از تجهیزات پژوهشی و آزمایشگاهی، کتابخانه، امکانات نرم‌افزاری و اطلاع‌رسانی لازم برای تحقق اهداف واحد پژوهشی برخوردار باشد.

تبصره ۲. واحدهای دانشگاهی باید اجازه استفاده از امکانات و تجهیزات آزمایشگاهی خود را به واحد پژوهشی مربوط بدهند.

تبصره ۳. برای تهیه برنامه کسب و کار و همچنین مشاوره در زمینه تجاری سازی نتایج پژوهشی واحدهای پژوهشی، هزینه مشاوران و افراد صاحب نظر از ردیف ۱ بودجه پژوهشی با تایید شورای پژوهش و فناوری واحد دانشگاهی قابل پرداخت است.

ماده ۶. انواع واحد پژوهشی براساس ساختار

واحدهای پژوهشی براساس ساختار به چهار نوع تقسیم می‌شوند که طبق ضوابط و مقررات این آیین‌نامه تاسیس می‌شوند:

۱-۶. گروه پژوهشی: کوچکترین واحد پژوهشی است که در زمینه تخصصی معین و مشخص ایجاد می‌شود.

۲-۶. مرکز پژوهشی: دارای حداقل ۲ گروه پژوهشی مرتبط با مأموریت مرکز است.

۳-۶. پژوهشکده: دارای حداقل ۳ گروه پژوهشی مرتبط با مأموریت پژوهشکده است.

۴-۶. موسسه پژوهشی: دارای حداقل ۶ گروه پژوهشی یا ۲ پژوهشکده مرتبط با مأموریت موسسه است.
تبصره: انواع واحدهای پژوهشی به غیر از گروه پژوهشی از نظر ساختاری، مستقل و از نظر اداری، مشابه یک دانشکده و زیر نظر رئیس واحد اداره می‌شود.

ماده ۷. فرایند صدور مجوز تاسیس مرکز پژوهشی

۷-۱. ارسال مدارک و مستندهای مورد نیاز:

۷-۱-۱. تکمیل فرم‌های مربوط که در سایت اداره کل امور پژوهشی به آدرس ذیل قابل دسترسی است:

<http://rvp.iau.ir/rsh>

۷-۱-۲. ارائه درخواست تاسیس مرکز پژوهشی با امضای رئیس واحد دانشگاهی به معاونت؛

۷-۱-۳. ارائه مصوبه هیات امنای استان مبنی بر تاسیس مرکز.

۷-۲. موافقت اصولی با تاسیس مرکز پژوهشی

پس از بررسی مدارک و تایید احراز شرایط مندرج در ماده ۵ از امکانات مرکز بازدید به عمل خواهد آمد و در صورت تایید، مجوز فعالیت مرکز به مدت ۳ سال توسط معاونت دانشگاه صادر می‌شود. واحد دانشگاهی موظف است طی این مدت شرایط لازم برای گرفتن موافقت قطعی مرکز را فراهم کند. پس از طی مدت یادشده و در صورت تبدیل نشدن به موافقت قطعی، موافقت اصولی مرکز خود به خود بی اعتبار است.

۷-۳. موافقت قطعی با تاسیس مرکز پژوهشی

برای تبدیل موافقت اصولی به موافقت قطعی ضمن ارائه مدارک لازم مبنی بر اتمام حداقل ۳ طرح پژوهشی برون دانشگاهی برای هر مرکز، ارائه مصوبه هیات امنای استان و تایید معاونت الزامی است.

ماده ۸. فرایند صدور مجوز پژوهشکده و موسسه پژوهشی

صدور مجوز فعالیت برای سایر واحدهای پژوهشی (به غیر از پژوهشگاه) منوط به داشتن تعداد گروه‌های لازم مطابق با تعریف هر واحد پژوهشی در ماده ۶ و احراز شرایط صدور موافقت اصولی و یا قطعی (حسب مورد) است، که در مراحل زیر انجام می‌شود:

۸-۱. ارائه تقاضای تاسیس / تبدیل وضعیت واحد پژوهشی با امضای رئیس واحد دانشگاهی؛

۸-۲. ارائه مصوبه هیات امنای استان مبنی بر موافقت با تاسیس / تبدیل وضعیت واحد پژوهشی؛

۸-۳. بررسی و تایید احراز شرایط مندرج در ماده ۵ توسط معاونت (صدور مجوز اصولی)؛

۸-۴. ارسال به شورای گسترش آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، برای طرح در کمیته تخصصی پژوهشی، به منظور صدور مجوز قطعی.

ماده ۹. ارزیابی عملکرد واحدهای پژوهشی

واحد دانشگاهی باید گزارشی از عملکرد سالانه واحد پژوهشی را پس از تایید نهایی رئیس واحد دانشگاهی به معاونت دانشگاه بفرستد. در ارزیابی عملکرد سالانه واحد پژوهشی، به میزان موفقیت آن در انجام موارد یاد شده در ماده ۴ و همچنین موارد زیر توجه شود:

۹-۱. بسترسازی برای تشکیل قطب های علمی پژوهشی؛

۹-۲. انجام پژوهش های متمرکز، هدفمند، ماموریت گرا و مسئله محور؛

۹-۳. تعداد طرح های ارایه شده به مراکز رشد فناوری؛

تبصره ۱: در گزارش عملکرد ارسالی، طرح های یاد شده باید به نام واحد پژوهشی و مرتبط با ماموریت واحد پژوهشی باشد و گواهی حسن انجام کار را نیز داشته باشد.

تبصره ۲: چنانچه طرح پژوهشی انجام شده طرح پژوهشی ملی (کلان) باشد به تشخیص معاونت دانشگاه به عنوان ۲ تا ۳ طرح پژوهشی قابل قبول است.

۹-۴. ارایه و انجام طرح های نوین صنعتی، فرهنگی، اجتماعی و هنری و یا ارایه نظریه های نوین؛

۹-۵. تولید دانش براساس تعداد مقاله های منتشر شده در نشریه های معتبر علمی داخلی و بین المللی با در نظر گرفتن رتبه این نشریه ها در فهرست موضوعی؛

۹-۵-۱. نام مقاله های ارائه شده باید به نام واحد پژوهشی باشد و نحوه آدرس دهی به شرح زیر است:

الف - مقاله های فارسی:

- مرکز تحقیقات محیط های خشک، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.

ب - مقاله های انگلیسی:

- Dry Regions Research Center, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.

۹-۵-۲. در مقاله های مستخرج از فعالیت های انجام شده در واحد پژوهشی، نام مؤسسه محل خدمت نویسنده مسئول و همکاران خارج از مرکز نیز می تواند قید شود.

۹-۵-۳. مقاله های استخراج شده از فعالیت های انجام شده در واحد پژوهشی، شامل تشویقی و تسویه حساب برای دفاع از پایان نامه های کارشناسی ارشد و رساله های دکتری است.

۹-۶. میزان همکاری های علمی، اجتماعی و صنعتی با سایر مراکز علمی پژوهشی در سطح واحد، استان و کشور؛

۹-۷. ارایه راه حل های علمی برای رفع معضلات و مشکلات اساسی کشور؛

۹-۸. میزان همکاری های علمی پژوهشی با مؤسسه های بین المللی و ایجاد ساز و کارهای مناسب برای بهره گیری از دستاوردهای نوین علمی و فناوری جهانی؛

۹-۹. میزان درآمدزایی واحد پژوهشی بر اساس برنامه راهبردی ارائه شده.

ماده ۱۰. رئیس واحد پژوهشی

- ۱-۱۰. رئیس واحد پژوهشی از میان اعضای هیات علمی واحد و به پیشنهاد رئیس واحد دانشگاهی و تایید دبیر هیات امنای استان و با حکم معاونت دانشگاه به مدت ۲ سال منصوب می‌شود و پیشنهاد انتصاب دوباره وی بلامانع است.
- ۲-۱۰. برای ساماندهی به فعالیت‌های واحدهای پژوهشی، موظفی تدریس رؤیسان واحدهای پژوهشی، معادل موظفی رئیس دانشکده به میزان ۳ تا ۵ واحد درسی کاهش می‌یابد.
- ۳-۱۰. حق سرپرستی رئیس واحد پژوهشی مطابق با آیین نامه شماره ۷۳/۳۷۴۷۹۷ در تاریخ ۹۲/۱۱/۹ محاسبه می‌شود.
- تبصره ۱: موظفی اعضای هیات علمی تمام وقت واحد دانشگاهی که به صورت فعال عضو واحد پژوهشی هستند، به پیشنهاد رئیس واحد پژوهشی، به میزان ۳ تا ۵ واحد درسی کاهش می‌یابد.
- تبصره ۲: اعضای هیات علمی که اقدام به جذب طرح‌های برون دانشگاهی کنند، به عنوان عضو فعال شناخته می‌شوند.

ماده ۱۱. وظایف و اختیارات رئیس واحد پژوهشی

- ۱-۱۱. برنامه‌ریزی، هدایت و اداره امور واحد پژوهشی و نظارت بر حسن اجرای همه فعالیت‌های آن در چارچوب ضوابط و مقررات مربوط؛
- ۲-۱۱. امضای قراردادها، اسناد تعهدآور، اسناد مالی، اداری و سایر مکاتبه‌ها در چارچوب اختیارات تفویضی از سوی رئیس دانشگاه؛
- ۳-۱۱. افتتاح حسابهای بانکی مورد نیاز واحد پژوهشی با تایید ریاست واحد دانشگاهی؛
- ۴-۱۱. تنظیم بودجه سالانه و تفصیلی واحد پژوهشی و پیشنهاد تصویب آن به هیأت رئیسه واحد دانشگاهی؛
- ۵-۱۱. ارائه گزارش عملکرد سالانه واحد پژوهشی به هیأت رئیسه واحد دانشگاهی؛
- ۶-۱۱. ایجاد بستر مناسب برای همکاری با واحد پژوهش و فناوری داخل و خارج از کشور در چارچوب مقررات؛
- ۷-۱۱. استفاده از امکانات و تسهیلات صندوق‌های حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور.

ماده ۱۲. تامین منابع مالی

- ۱-۱۲. واحد پژوهشی عرضه محور می‌تواند با رعایت مقررات اداری و مالی واحد دانشگاهی، از محل بودجه پژوهشی و درآمدهای خود برای تکمیل و تجهیز آن استفاده کند. بودجه پژوهشی، بر اساس بخشنامه نحوه اختصاص اعتبارات پژوهشی، در صورت تایید ریاست واحد دانشگاهی و پس از گرفتن موافقت اصولی به واحد پژوهشی اختصاص پیدا می‌کند.
- ۲-۱۲. منابع مالی واحد پژوهشی تقاضا محور از محل درآمدهای اختصاصی واحد پژوهشی و قرارداد فعالیت‌های پژوهشی برون دانشگاهی تامین می‌شود و ردیف بودجه پژوهشی به واحد پژوهشی اختصاص داده نمی‌شود.

۱-۱۳. درآمدهای حاصل از فعالیت های واحد پژوهشی پس از کسر هزینه‌ها و مالیات به حساب اختصاصی واحد پژوهشی واریز و بصورت ۵۰٪ - ۵۰٪ میان آن و دانشگاه تقسیم می شود.

۲-۱۳. طرح های پژوهشی برون دانشگاهی مرتبط با فعالیت واحد پژوهشی هر واحد در همان واحد پژوهشی انجام می گیرد.
۳-۱۳. حق برداشت از حساب یادشده فقط با دو امضای مشترک رئیس واحد دانشگاهی و رئیس واحد پژوهشی امکان پذیر است.

۴-۱۳. میزان و محل صرف درآمدها، صرفاً در چارچوب فعالیت‌های واحد پژوهشی توسط رئیس آن تعیین می شود.
تبصره: درآمد واحد پژوهشی، به تشخیص رئیس آن، به تناسب میزان فعالیت میان اعضای فعال تقسیم می شود.
۵-۱۳. قراردادهای درون دانشگاهی، برون دانشگاهی و مشاوره‌ای واحد پژوهشی با دستگاه‌های دولتی و خصوصی با امضای مشترک رئیس واحد دانشگاهی و رئیس واحد پژوهشی و بعد از تایید دفتر امور حقوقی دانشگاه بسته می شود.

ماده ۱۴. شرایط انحلال یا لغو مجوز واحد پژوهشی

در یکی از موارد زیر معاونت دانشگاه در مورد انحلال یا لغو مجوز واحد پژوهشی رای صادر می کند:
۱-۱۴. چنانچه ارزیابی عملکرد واحد پژوهشی به تشخیص معاونت در طول ۳ سال پی در پی کمتر از حد نصاب اجرای ماموریت و برنامه مصوب واحد پژوهشی باشد.

۲-۱۴. درخواست مستدل رئیس واحد دانشگاهی پس از تصویب هیات امنای استان.

ماده ۱۵. این آیین نامه جایگزین بخشنامه شماره ۷۳/۵۹۸۹۸ مورخ ۷۸/۵/۶ می شود. هرگونه تغییر در مواد آن در شورای راهبردی پژوهش و فناوری دانشگاه طرح و با تایید ریاست دانشگاه یا به دستور ایشان امکان پذیر خواهد بود.

ماده ۱۶. این آیین نامه مشتمل بر ۱۶ ماده و ۱۰ تبصره در تاریخ ۹۴/۱۱/۲۵ به تایید رئیس دانشگاه رسید و مسئولیت حسن اجرای آن بر عهده دبیران هیات امنای استانی و رؤسای واحدهای دانشگاهی است.